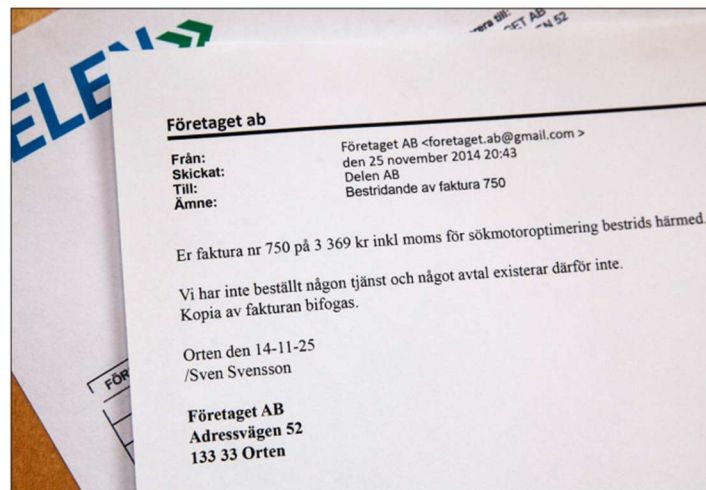

Analys av fakturabedrägerier

Ärenden som inkommit till polisområde Östergötland
år 2024 från 1 januari till sista veckan i april

Utkast, ver 2.0

Stefan Holgersson

BF-samordnare

Polisområde Östergötland

Innehållsförteckning

1. Analys av fakturabedrägerier.....	4
1.1 Felkodning och försöksbrott	4
1.2 Den ekonomiska omfattningen av fakturabedrägerier	4
1.3 Inga fakturabedrägerier redovisades till åklagare	5
1.4 Gärningsmän och modus.....	9
1.5 Ålder, kön och riskmedvetenhet hos målsäganden	13
2. Åtgärder	15
2.1 Verka för att initialt erhålla vissa uppgifter i ärenden.....	15
2.2 Verka för att möjliggöra webbanmälan för denna typ av bedrägerier.....	15
2.3 Bevaka inkomna anmälningar.....	15
2.4 Nära samarbete med Konsumentverket	15
2.5 Vid FU-beslut beakta inte bara anmälningar som fristående ärenden.....	15
2.6 Bevisprovaktion	15
2.7 En påverkan att externa aktörer försvårar bedrägerier	16
2.8 Samverkan för att förbättra företags och andra organisationers rutiner	16
2.9 Utöka informationen om fakturabedrägerier på polisens hemsida.....	16
2.10 Inför strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut.....	16
2.11 Verka för att Brå ökar kvaliteten på brottskodningen	16

1. Analys av fakturabedrägerier

1.1 Felkodning och försöksbrott

Brottsförebyggande rådet definierar brottstypen fakturabedrägerier såsom:

”Gärningspersonen vilseleder en person eller ett företag att betala en faktura för en vara eller en tjänst som personen/företaget inte har beställt.”¹

Och beskriver sedan två olika typer av fakturabedrägerier:

”Fakturabedrägeri med kontakt

Fakturabedrägeri som föregåtts av någon form av kontakt med den utsatte, exempelvis genom telefonförsäljning, där fakturamottagaren blir vilseledd att exempelvis ingå ett avtal med avsändaren.

Fakturabedrägeri utan kontakt

Fakturabedrägeri som inte föregåtts av någon form av kontakt med den utsatte, exempelvis genom utskick av oriktig faktura (s.k. blufffaktura).”

Definitionen på *fakturabedrägeri med kontakt* är mer omfattande än den övergripande definitionen på ett fakturabedrägeri eftersom den också innefattar fall där målsäganden blivit vilseledd att ingå i ett avtal med avsändaren av fakturan. Således kan det vara något målsäganden beställt (som går emot den övergripande definitionen), men att denna blivit vilseledd att göra detta. När analysen av ärenden gjorts har en extensiv tolkning av vad som ingår i brottstypen fakturabedrägerier tillämpats. Ändå är det 18 av de hundra slumpmässigt utvalda fakturabedrägerierna som skulle ha kodats som en annan brottstyp. Det hade var mer rättvisande att koda dem som identitetsbedrägerier (14 st), befogenhetsbedrägerier (2 st), kortbedrägeri respektive annonsbedrägeri (1 st vardera). Det var dessutom ett ärende där det inte är uppenbart att det rör sig om en felkodning, men att det går att ifrågasätta om det är var rätt att koda brottet som fakturabedrägeri.

Nästan nio av tio (89%) av de anmälningar som inkom till Polisområde Östergötland i början av 2024 som i brottsstatistiken kommer redovisas som fakturabedrägerier var felkodade eller handlade om försöksbrott. Antal anmälda fakturabedrägerier i Sverige år 2023 var 8110². Om man antar att 11 procent av dem handlade om fullbordade fakturabedrägerier begicks det 892 sådana brott under år 2023.

1.2 Den ekonomiska omfattningen av fakturabedrägerier

Intervallat på belopp i ärendena om fakturabedrägerier i polisområde Östergötland låg mellan 370 kronor och 671 000 kronor. Medelvärde på denna typ av brott som inkom till Polisområde Östergötland i början av år 2024 hamnar på 99 193 kronor och medianvärdet på 2000 kronor.

¹ https://bra.se/download/18.3433db6019301deaa6b7f14/1731424565634/2024_Klassificering-av-brott_v_12_1.pdf sidan 77.

² <https://bra.se/amnen/bedrageri> [2025-02-02]

I Polismyndighetens rapport om brottsvinsten vid bedrägeribrott framgår att brottsvinsten för fakturabedrägerier år 2023 var 125 miljoner kronor³ och år 2024 204 miljoner kronor⁴.

1.3 Inga fakturabedrägerier redovisades till åklagare

I diagrammet nedan framgår att ingen av de inkomna fakturabedrägerierna redovisades till åklagare.

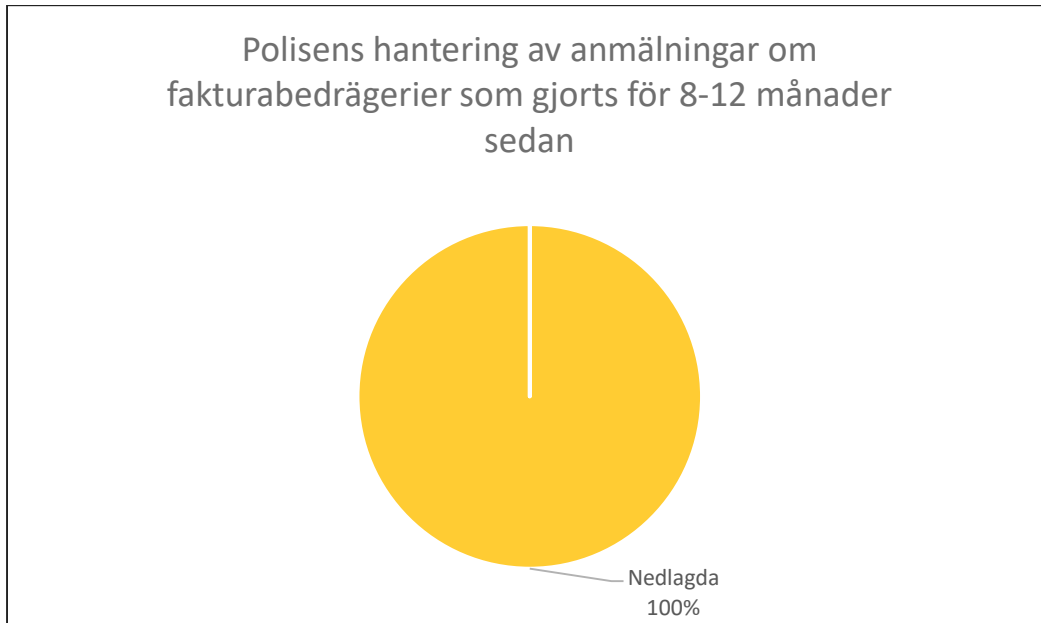

Diagram 1. Polisområde Östergötlands hantering av anmälningar om fakturabedrägerier (n=82)

I 1 av 82 ärenden har det hållits förhör. Nedanstående diagram redovisas nedläggningsgrunderna för fakturabedrägerierna.

³ https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/brottsvinsterna-for-bedrageribrottsligheten-2023.pdf [2025-02-02]

⁴ Polismyndigheten (2024). *Brottsvinster för bedrägeribrottslighet 2024*.

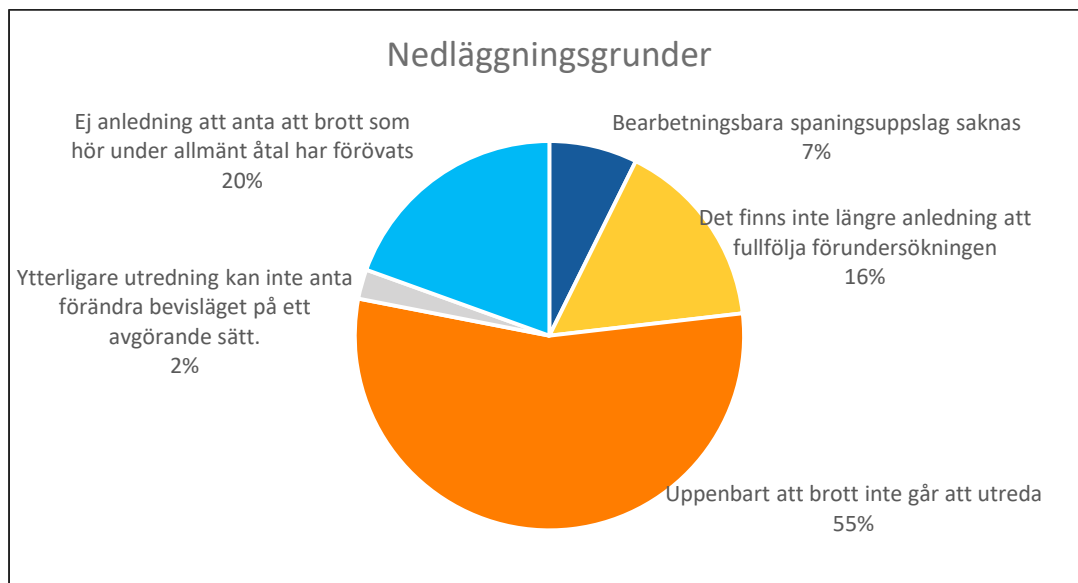

Diagram 2. Nedläggningsgrunder när det gäller fakturabedrageri i polisområde Östergötland av de ärenden som kom in de första fyra månaderna år 2024 (n=82).

För att förstå hur det kan komma sig att inte ett enda ärende redovisades till åklagare presenteras en fördjupad analys av respektive nedläggningsgrund.

När det gäller nedläggningsgrunden att *bearbetningsbara spaningsuppslag saknas* har det inte vidtagits några utredningsåtgärder i något av dessa ärenden. Det finns uppgifter till företag som varit möjligt att gå vidare med.

När det gäller nedläggningsgrunden att *det inte längre finns anledning att fullfölja förundersökningen* är det i tre av tretton ärenden en högst rimlig nedläggningsgrund. I de övriga ärendena går det att ifrågasätta nedläggningsgrunden, några exempel:

- I ett ärende har ett företag fått en bluffaktura på nästan 9000 kronor, men detta upptäckts. Motiveringen till nedläggningen är: *"Farerekvisitet inte uppfyllt, kontrollsystemet fungerat. Aldrig fara för brottets fullbordan."* Det är svårt att förstå motiveringen att det aldrig var fara för brottets fullbordan. Det finns inget som pekar på att det var tydligt att det var en bluffaktura och ett resonemang att om ett företag upptäcker en bluffaktura är det inte att anse som ett försöksbrott eftersom deras kontrollsystem fungerade innebär att det aldrig kan uppstå ett försöksbrott.
- I tre ärenden lämnas förklaringen att det inte går att bevisa att den misstänkte har uppsåt eller har uppvisat en sådan oaktamhet som krävs för att agerandet ska vara brottsligt. I inget av dessa ärenden har det vidtagits några utredningsåtgärder såsom förhör med misstänkt. Det är därmed svårt att förstå hur en sådan slutsats kan dras. En snabb genomgång av ett av dessa ärenden visade att företaget som nämns i anmälan förekommer i varningslistan på Svensk handels hemsida. Ett halvår innan nedläggningsbeslutet fattades lades följande beskrivning ut om företaget på varningslistan: *"skickar fakturor angående en "Branschanalys", trots att man inte har beställt tjänsten."* En sökning på öppna källor på internet visade att den som är ordförande och som också står som ledamot i detta företag är registrerad i fyra andra företag. Minst ett av dessa är upptagna på Svensk Handels varningslista. Ovanstående kontroll tog under en minut att göra. Dessa omständigheter

borde vägts in i beslutet och dessa uppgifter pekar på att det kan finnas ett uppsåt eller brottslig oaktsamhet eftersom detta förfaringssätt upprepas.

- I ett fall anges att ärendet är civilrättsligt även om det konstateras att det utpekade företaget är med på Svensk handels varningslista, där det framgår att detta företag satt i system att skicka bluffakturor.
- I ett fall utvecklas nedlägningsbeslutet med att bearbetningsbara spaningsuppslag saknas. Det var korrekt att lägga ned ärendet. Motiveringen skulle dock ha varit *"ej brott"*. I ärendet finns ett externt dokument där fakturan som ligger till grund för anmälan har skannats in. Av denna framgår att det är ett erbjudande och inte en faktura. Det rör sig således inte om ett brott. Det styrker de iakttagelser internrevisionen gjort att ärenden läggs ned slentrianmässigt.

När det gäller de ärenden där nedlägningsgrunden är: *"Ytterligare utredning kan inte anta förändra bevisläget på ett avgörande sätt"* så har inga utredningsåtgärder vidtagits i något av ärendena och det hävdas att de är civilrättsliga. Det ena ärendet som är ett fullbordat brott på drygt 250 000 kr anger målsäganden i anmälan att det är en stor härva där flera företag blivit lurade av det utpekade företaget. I det andra ärendet är det ett företag som är utpekad där det finns i en tjänsteanteckning att företaget är rödmarkerat.

Beträffande nedlägningsgrunden: *"Uppgifterna i ärendet ger inte anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats"* går det i tio av dessa sexton ärenden att ifrågasätta nedlägningsbeslutet, till exempel:

- En målsäganden har fått en räkning på lotter hon inte beställt. Hon betalar för dessa eftersom hon känner en oro för det som ska hända om hon inte betalar. Företaget får henne att betala ytterligare en gång innan hon gör en anmälan. I förklaringen till nedlägningsbeslutet är att det är civilrättsligt.
- Ett företag får felaktigt en räkning från ett elföretag som har skickats till inkasso. Det utpekade företaget finns med på Svensk handels varningslista
- Ett företag påstås att målsäganden köpt varor för över 70000 kr, men målsäganden har inte beställt några varor från företaget. I förklaringen till nedlägningsbeslut anges att det är civilrättsligt.

När det gäller de 45 ärendena där nedlägningsgrunden var *"Uppenbart att brott inte kan utredas"* är det ett flertal ärenden som borde ha lagts ned med motiveringen *"ej brott"*, eftersom det inte är brottsligt att:

- ta betalt för en blankett som är gratis att beställa
- ta ut en avgift för att hjälpa till med att säga upp en prenumeration

Ett företag som förekommer ofta i de analyserade anmälningarna är det holländska företaget Bymetis. Vid en googlesökning går det snabbt att få en beskrivning av företaget och dess metoder⁵. Det framgår att när personer vill säga upp ett abonnemang på exempelvis SvD så har de hamnat på Bymetis-hemsida, men trots att de sagt upp abonnemanget på SvD hemsida. De som blivit debiterade menar att det inte framgått att det skulle kosta pengar och att Bymetis inte heller fullgjort uppdraget att säga upp abonnemanget. Företaget hotar sedan med inkasso, Konsumentverket har fått en mängd klagomål på företaget under år 2024

⁵ <https://www.dn.se/ekonomi/expert-betala-inte-bluffbolagen-inte-ett-enda-fall-har-drivits-till-kronofogden/>

och företaget har också fått klagomål från konsumenter från andra länder⁶. Om man går in på Bymetis hemsida framgår det att tjänsten kostar pengar (står i en kryssruta i slutet av formuläret). Av skärmdumpar från äldre hemsidor framgår att det varit ett otydligt budskap⁷, men det är inte brottsligt att ta ut en avgift för att hjälpa till att säga upp ett abonnemang även om det hade kunnat tydliggöras bättre.

Det är således korrekt att lägga ned dessa ärenden men det hade ur flera aspekter varit bra om nedläggningsbeslutet hade varit korrekt motiverad där det framgick att det inte var ett brott. Det kan motverka att bidra till att sprida en negativ bild av att polisen inte gör vad de borde när det gäller bedrägeriärenden. Målsäganden upplever att de blivit utsatt för ett bedrägeri och har lämnat in namnet på företaget – men får omedelbart ett nedläggningsbesked med motiveringen att brottet inte kan utredas. Det hade varit fördelaktigt om det kort förklarades varför gärningen inte var ett brott. I ett ärende med ett annat företag och med en annan nedläggningsgrund har beslutsfattare skrivit att gärningen inte är brottslig men lagt till: *"Dock kan man tycka att affärsidén är tvivelaktig"*. Målsäganden kan därigenom få en kunskap som kan göra att de kan undvika att gå i liknande fällor igen. Dessutom kan målsäganden få rådet att vända sig till konsumentverket som är den myndigheten som ska agera mot denna typ av problem. Det har gjorts i vissa ärenden.

Förutom ovanstående ärenden var det andra ärenden med nedläggningsgrunden *"Uppenbart att brott inte kan utredas"* där det utifrån de uppgifter som fanns tillgängliga var korrekt att fatta ett nedläggningsbeslut, men i många andra av de ärenden som lades ned var det svårt att se att det var uppenbart att brott inte kunde utredas. Exempelvis kunde en snabb googelsökning visa att ett utpekad företag förekom flitigt i varningar på bland annat hitta.se för blufffakturor. Nedläggning av ärenden sker ofta omedelbart efter anmälningsupptagningen på polisens kontaktcentrum och som det verkar utan det ens ägnas trettio sekunder åt att undersöka om det kan finnas anledning att driva vidare ärendet genom en sökning på om företaget förekommer i bedrägerisammanhang. Analysen ger intrycket av att nedläggningarna av ärenden sker slentrianmässigt, vilket bland annat kan förklara varför anmälda brott som inte är ett brott läggs ned med andra motiveringar.

I nedanstående diagram visas beslutsfattares organisationstillhörighet gällande de ärenden som lagts ned med motiveringen *"Uppenbart att brott inte kan utredas"*.

⁶ <https://www.konsumentverket.se/aktuellt/manga-kanner-sig-vilseledda-av-bymetis/>

⁷ <https://www.dn.se/ekonomi/expert-betala-inte-bluffbolagen-inte-ett-enda-fall-har-drivits-till-kronofogden/>

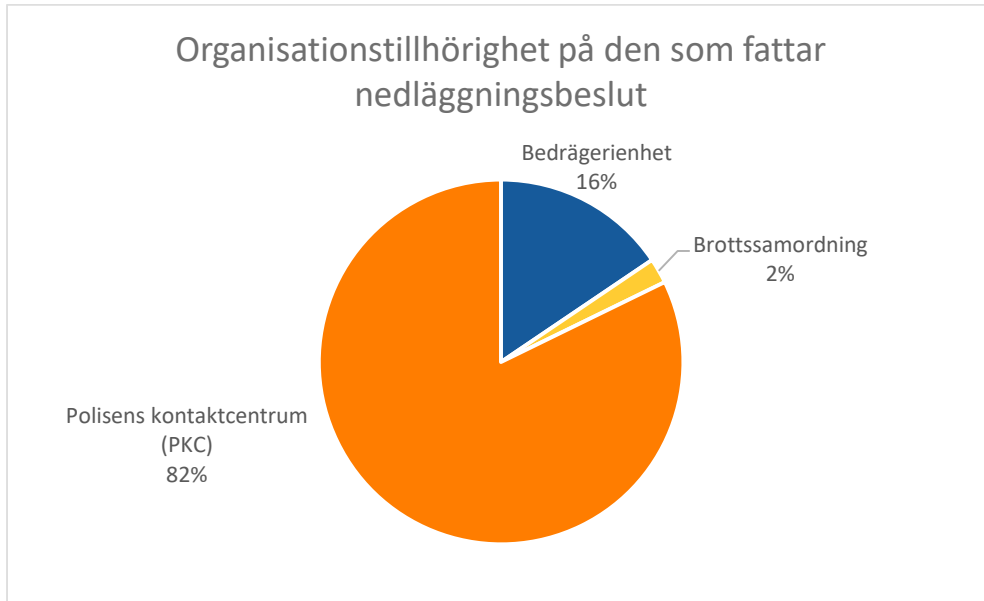

Diagram 3. Beslutsfattarens organisationstillhörighet i de nedlagda ärendena med motiveringen "Uppenbart att brott inte kan utredas" (n=45).

1.4 Gärningsmän och modus

Avsaknad av utredningsåtgärder och information gör det inte möjligt att inom ramen för denna rapport analysera gärningsmännen som ägnar sig åt denna typ av brott, men däremot går det att föra resonemang om olika modus och hur polisen ska kunna utveckla sitt brottsförebyggande arbete.

Det finns företag som agerar på ett sätt att personer gör anmälningar för att de uppfattar att de blivit utsatta för ett bedrägeri – trots att det formellt sätt inte begåtts ett brott. I föregående avsnitt nämndes företaget Bymetis som ändrat sin hemsida på ett sätt att det blir tydligare att det medför en avgift att anlita deras tjänst. Istället har ett nytt företag som heter Terminator Express⁸ börjat figurerat i anmälningar när denna analys gjordes där personer fått en faktura när det sagt upp ett abonnemang. Deras hemsida finns anpassad på elva olika språk. Nedanstående bild är den svenska versionen:

⁸⁸ <https://terminationexperts.com/sv-SE>

Bild 1. Hemsidan för företag som har anmälts upprepade gånger till Konsumentombudsmannen.

Längst ner på hemsidan framgår att det kostar 400 kronor att anlita tjänsten, men det är lätt att missa. Det är vidare många recensioner där det får en stjärna i Trustpilot. Värdet 4,5 vad gäller recensioner på hemsidan är missvisande.

Bild. 2. Långt ner på hemsidan framgår att det kostar pengar att anlita tjänsten. Det är lätt att missa.

På Trustpilot är värdet 3.1 och det är slående att de som gett de högsta värdena som höjer upp medelvärdet ofta är första gången de lämnat en recension på Trustpilot (indikerar att många av de som lämnat de högsta omdömena kan vara fiktiva personer), medan att det är vanligt att de som gett lägsta möjliga värde ofta inte är första gången de lämnat recensioner på Trustpilot.

Ett annat exempel på ett företag som figurerar i de anmälningar som har analyserats är företaget Gravskötsel & omvårdnad i Sverige AB. Företagets affärsidé är att begära ut namnet på alla privatpersoner som är gravrättsinnehavare i en församling. De skickar sedan ett brev till dessa som är väldigt likt det kyrkoförvaltningen skickar, där det är lätt att uppfatta brevet som en faktura. Med litet typsnitt står det att det är ett erbjudande. En sökning på företaget på nätet visar att detta företag blev uppmärksammat i media år 2019⁹ och att KO inledde en granskning av företag, men att tillsynsärendet avslutades när företaget uppgav att de slutat med de

⁹ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/OpzXQO/ilskan-mot-bolagets-erbjudande-om-gravtvatt-svinaktigt>

aktuella erbjudandena. Efterföljande år började företaget åter att skicka ut de fakturaliknande erbjudanden om gravtvätt. Även denna gång uppmärksammades det i media¹⁰. Företaget har fortsatt med sin verksamhet. Det har uppmärksammats i media under år 2024¹¹ och år 2025¹² och vid kontakt med Konsumentverket när denna text skrevs första halvåret år 2025 så meddelade de att detta företag återigen är föremål för en granskning.

Ovanstående beskrivna tillvägagångssätt som två företag tillämpar är inte brottsliga – även om målsäganden kan uppfatta att så är fallet. Konsumentverket utövar tillsyn över att företag inte vilseleder konsumenter. På deras hemsida¹³ redovisas när detta kapitel skrivs i mitten av februari 2025 ett antal aktuella rättsärenden:

- Konsumentverket varnade OPR Finance AB för bristande kreditprövning. Varningen var förenad med en sanktionsavgift på 5 000 000 kronor. Företaget överklagade till Förvaltningsrätten och Kammarrätten, men förlorade i bägge instanserna. [5 februari 2025]
- Patent- och marknadsdomstolen (PMD) förbjuder Svea Bank AB att använda förseningsavgifter i kreditavtal med konsumenter. Domen är kopplad till ett vite på 2 miljoner kronor. Ett vite är framåtsyftande och kan komma att dömas ut om företaget bryter mot förbudet. [30 januari 2025]
- KO förbjuder Nordic Best Energi AB att påstå att bolaget ringer från, eller har ett samarbete med, konsumentens befintliga elbolag. Förbudet gäller också att påstå att telefonsamtalet rör konsumentens befintliga elavtal eller elnät när så inte är fallet. Förbudet gäller även liknande påståenden. KO kopplar ett vite på 400 000 kronor till förbudet. [22 november 2024]
- KO begär att Patent- och marknadsdomstolen beslutar att företaget Tradecom Scandinavia AB ska betala 500 000 kronor i vite till staten. Det ska ske eftersom företaget, med varumärket Vitalplus, brutit mot myndighetens tidigare beslut. KO vill också domstolen kräver att företaget lämnar klar och begriplig information om avtalets bindningstid vid marknadsföring av hälsokostprodukter via telefon. Det ska ske innan konsumenten ingår ett distansavtal. [21 november 2024]
- Företaget Folisker, tidigare Advea AB, döms att betala en marknadsstörningsavgift på 530 000 kronor. Såväl företaget som personen bakom företaget döms av Patent- och marknadsdomstolen att upphöra med sina försäljningsmetoder. Domen är förknippad med vite på sammanlagt 16 miljoner kronor för företaget och 4 miljoner för personen bakom. Förbud och ålägganden är preciserade i 16 punkter. Bland annat innehåller domen förbud för företaget och personen bakom att:
 - påstå eller ge intryck av att produkterna, exempelvis hörlurar och surfplattor, är kostnadsfria eller gratis om konsumenten måste betala för dem.
 - kräva betalning för produkter som konsumenten inte har beställt.

¹⁰ <https://www.aftonbladet.se/minekonomi/a/Vqyk43/forvillande-fakturor-om-gravskotsel-uppror>

¹¹ <https://www.tv4.se/artikel/pXmagU4BgZ5qzorOX88ck/kommunen-varnar-foer-falska-gravbrevenskamligt>

¹² <https://www.sverigesradio.se/artikel/kyrkans-bluffvarning-brev-om-gravskotsel-ser-ut-som-faktura>

¹³ <https://www.konsumentverket.se/artikellista/mal-domar-och-forelagganden/>

- använda påståenden som ger konsumenten intryck av att försäljaren representerar eller samarbetar med konsumentens befintliga operatör, när så inte är fallet. [20 november 2024]

Den som genom vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denna är, döms för bedrägeri (9 kap. 1 § BrB). Det som ryms under vilseledande är att förstärka, vidmakthålla eller framkalla en oriktig föreställning hos någon. Gränsen för när ett vilseledande ska räknas som en brottslig handling måste bedömas från fall till fall. Agerandet från de företagen som blir anmälda för fakturabedrägeri kan ligga i gränslandet mellan att utgöra en brottslig handling respektive inte vara brottsligt. Med tanke på detta finns ett behov av ett ökat samarbete mellan Konsumentverket och Polismyndigheten.

Konsumentverket har samarbete med polisen genom det råd som finns hos Konsumentverket som består av olika myndigheter¹⁴. Däremot ingår inte Konsumentverket i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. De finns ytterligare tolv myndigheter som ingår som nätverksmyndigheter till denna satsning, men Konsumentverket ingår inte¹⁵. Det gör däremot exempelvis Lantmäteriet och Livsmedelsverket¹⁶. Det vore önskvärt att Konsumentverket i högre grad involverades i arbetet mot organiserad brottslighet eftersom när det gäller bedrägerier finns en tydlig koppling mellan polisens och Konsumentverkets verksamhet.

Det finns ärenden som anmäls som är civilrättsliga med anledning av att två parter har ingått ett avtal, men att den ena parten är missnöjd med den andra partens agerande. När ett företag sätter i system att exempelvis inte leverera någon tjänst eller vara som personer eller företag har beställt och betalat för kan det röra sig om en brottslig gärning i form av ett bedrägeri. Det går emellertid att konstatera att anmälda fakturabedrägerier läggs ned med hänvisning till att det är "civilrättsligt" även om det framgår att det är många företag eller privatpersoner som blivit utsatta för samma typ av vilseledande handling från ett visst företag. Likaså sker en hänvisning till att ärenden är civilrättsliga trots att parterna inte haft någon kontakt utan att företag har skickat påhittade fakturor till andra företag eller personer.

Att på liknande sätt lägga ned anmälningar som rör exempelvis misshandel, skadegörelse och ofredande med hänvisning till att det är civilrättsligt skulle minska polisens arbetsbörda, men ter sig främmande. Av någon anledning tillämpas dock detta förfaringsätt vad gäller bedrägeribrott även när omständigheter pekar på att ett brott har begåtts. Vid samtal med anställda som arbetar med bedrägeribrottslighet har det framförts att polisens bedrägeriverksamhet har låg status.

Av analysen framgår att det är mer eller mindre riskfritt att bygga upp en affärsverksamhet som går ut på att lura företag och privatpersoner genom fakturabedrägerier och identitetsbedrägerier. En undersökning som Företagarna gjorde år 2023 och som har över 60 000 företag i sitt nätverk visade att hälften av dem med anställda hade blivit utsatta för någon

¹⁴ <https://www.konsumentverket.se/samverkan/>

¹⁵ När denna text skrevs det första halvåret år 2025.

¹⁶ <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/myndighetsgemensam-satsning-mot-organiserad-brottslighet/>

form av bedrägeri det senaste året. De vanligaste bedrägerierna var via e-post eller sms (89 procent), följt av bluffakturor (50 procent) och telefonbedrägerier (25 procent). Av de som har blivit utsatta har enligt Företagarnas undersökning hela 16 procent lidit ekonomisk skada och man konstaterar att tusentals företagare runt om i landet har blivit av med enorma summor pengar¹⁷. Det återges hur en företagare blev bemött när han ringde 114 14:

”Efter bedrägeriförsöket ringde vi polisen på 114 14. Vi satt i telefonkö i en timme. Sedan fick vi tala med en totalt ointresserad kvinna som konstaterade att det nog inte var lönt att anmäla. Vi undrade om de var intresserade av telefonnumret som bedragarna använde, men det var de inte.”¹⁸

Yttrandet ligger i linje med vad som framkommer i analysen av hur polisen hanterar bedrägeriärenden. Det framgår av Företagarnas undersökning från år 2023 att företagarna inte ser någon poäng i att anmäla bedrägeribrott. En slutsats som går att dra är att det finns ett behov av att stödet till brottsoffer ökar, anmälningsförfarandet förenklas och den ofta upplevda förekomsten av slentrianmässigt nedlagda brottsutredningar minskar eller helst upphör¹⁹. I en undersökning som genomfördes av Företagarna ett år senare visade det sig att 4 av 10 företagare aldrig anmäler brott för att de anser att det inte är värt att ägna sin tid åt att anmäla eftersom det troligtvis inte leder till något mer än en nedlagd förundersökning eller att ärendet avskrivs direkt²⁰. Det här medför att brottslighet inte syns och att det blir svårare att förebygga brott.

Sammanfattningsvis måste polisen anamma ett annat förhållningssätt vad gäller utredningar avseende fakturabedrägerier och inte hantera anmälningar som separata ärenden utan lokalisera företag som upprepade gånger blir anmälda. Därefter finns ett behov av att antingen genom en samverkan med Konsumentverket att få denna myndighet att agera om det inte rör sig om ett brott, eller att ansvariga för företagen blir föremål för förhör och andra former av utredningsåtgärder om det går att misstänka att brott är begånget. Även om en utredning inte leder till lagföring kan den ge information som möjliggör ett proaktivt och brottsförebyggande arbete mot individer och företag, vilket kan försvåra för dem att begå bedrägeribrott.

1.5 Ålder, kön och riskmedvetenhet hos målsäganden

Av de som blev utsatta för fakturabedrägerier utgjorde var ungefär en fjärdedel företag och tre fjärdedelar privatpersoner.

¹⁷ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2023/oktober/bedragerierna-utarmar-sveriges-foretagare/>

¹⁸ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2023/oktober/bedragerierna-utarmar-sveriges-foretagare/>

¹⁹ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2023/oktober/bedragerierna-utarmar-sveriges-foretagare/>

²⁰ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2024/november/nastan-fyra-av-tio-foretagare-anmaler-aldrig-brott/>

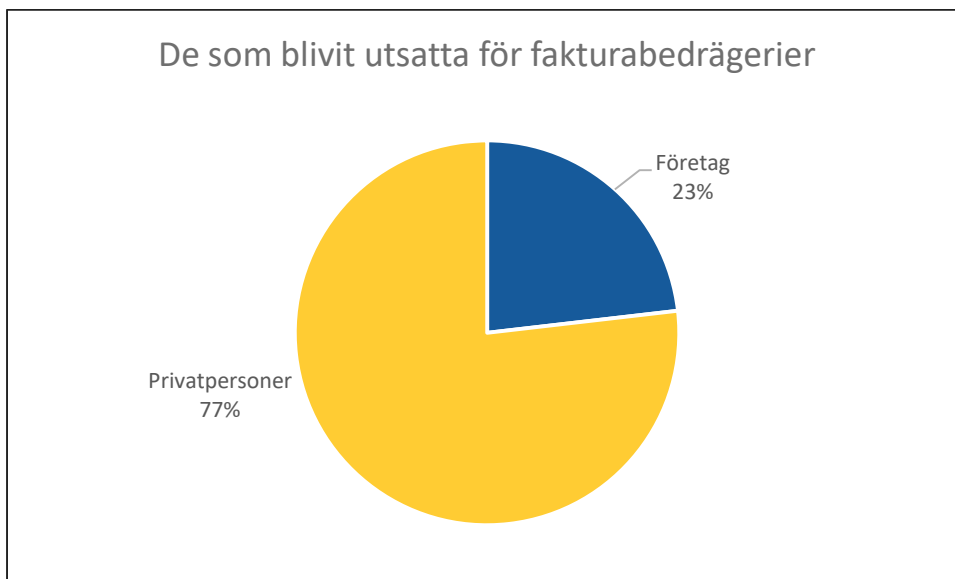

Diagram 4. Vilka som blivit utsatta för fakturabedrägerier (n=82)

De personer som blev utsatta för fakturabedrägerier var mellan 18 och 86 år. Genomsnittsåldern var 60 år. Andelen män och kvinnor som blivit utsatta för detta brott var lika stor.

I ett av ärendena sker en hänvisning till ett dokument https://bestrid.nu/Bestrid_Nu_2017-06-30.pdf som upprättats av polisen om hur man bestrider bluffakturor. Dokumentet är pedagogiskt och innehåller relevant information. Om man går in på polisens hemsida och läser om fakturabedrägerier²¹ finns det inte någon länk till detta dokument. Det vore önskvärt om detta utmärkta dokument fanns som länk på polisens hemsida.

När det gäller fakturabedrägerier går det att tänka sig att en informationskampanj som vänder sig till företag likt den kampanj som polisen i Danmark och Island gjort för att förebygga så kallade VD-bedrägerier kan få en effekt genom att den kan bidra till att skärpa företags rutiner. I Danmark genomfördes informationskampanjen i samverkan med branschorganisationer där det togs fram olika former av guider²².

När det gäller information till privatpersoner så bör den bristfälliga effekten av att lägga ned tid på informationsspridning för att öka målsägandens riksmedvetenhet vägas mot att använda polisens resurser på annat sätt som har större möjligheter att få en effekt.

²¹ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/bedrageri/bedragerier/fakturabedrageri/>

²² https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/nordic-threat-assessment-on-online-fraud-2024-web.pdf/download/?v=46fb9ca8b5e21460a8a232a324b64254

2. Åtgärder

2.1 Verka för att initialt erhålla vissa uppgifter i ärenden

Utarbeta rutin och dokument som används i samband med anmälningsupptagning eller som skickas ut digitalt strax därefter för att få ytterligare information som kan användas för att fatta välgrundade beslut om nedläggning och få användbar information i det kartläggningsarbete som krävs för att kunna rikta in insatser för att klara upp, hindra och försvåra fakturabedrägerier.

Det vore bra om målsäganden skulle kunna få återkoppling gällande betydelsen av att de anmält brott och att ha lämnat ytterligare information – även om det inte leder till att just deras brott klaras upp kan de uppmuntras av att det bidrar till arbetet mot fakturabedrägerier.

2.2 Verka för att möjliggöra webbanmälan för denna typ av bedrägerier

Möjligheterna att kunna göra en webbanmälan gällande fakturabedrägerier skulle underlätta för företag att göra anmälningar som de i dagsläget avstår ifrån att göra på grund av att det tar för lång tid samt att det skulle finnas möjligheter att säkra viss information som i dagsläget ofta saknas (se punkt 2.1)

2.3 Bevaka inkomna anmälningar

Ha en kontinuerlig bevakning av inkomna anmälningar om fakturabedrägerier för att kunna vidta proaktiva och brottsförebyggande aktiviteter.

2.4 Nära samarbete med Konsumentverket

Nära samarbete med Konsumentverket för att de ska agera mot företag som upprepade gånger förekommer i anmälningar (se även punkt 2.3). Konsumentverket bör i högre grad involveras i arbetet mot organiserad brottslighet och vara en myndighet som ingår i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet eller ingå som en nätverksmyndighet.

2.5 Vid FU-beslut beakta inte bara anmälningar som fristående ärenden

Vid FU-beslut beakta om företag som anmälts har agerat på liknande sätt i andra ärenden. Undvik att bara hantera anmälningar som fristående ärenden.

2.6 Bevisprovaktion

För att kunna styrka hur företag systematiskt använder sig av vilseledning som kan betraktas som brottsligt bör bevisprovokation används. Dessa bevis kan sedan nyttjas för att kunna driva vidare ärenden där det finns verkliga målsäganden. I en rapport om narkotikabrott som publicerades för 14 år sedan beskrivs hur polisen byggde upp virtuella agenter på nätet för att arbeta mot narkotikabrott²³. Systematiken och processerna vad gäller fakturabedrägerierna öppnar upp möjligheter för att använda sig av virtuella agenter som ett sätt att angripa denna typ av brottslighet. Det går att tänka sig att företag är beredda att involveras i detta arbete för att motverka fakturabedrägerier.

²³ https://polisforskning.se/ws/media-library/a34e5cb2fd3a475c95fed15f185a540a/pol_arb_m_narkotika-rapport_inl110825w.pdf, sidan 83-86.

2.7 En påverkan att externa aktörer försvårar bedrägerier

För polisen på nationell nivå är det viktigt att medverka till att bland annat telefonoperatörer och banker försvårar fakturabedrägerier. För företag som upprepade gånger förekommer i fakturabedrägerier vore det önskvärt att de inte hade möjlighet att ta emot betalning på ett svenskt bankkonto, vilket skulle öka sannolikheten för att de som är på väg att bli lurade inser att det är något konstigt.

Det finns ett behov av att se till att telefonbolag, banker och andra aktörer får ett tryck på sig att vidta åtgärder för att försvåra denna typ av bedrägerier. Polisområde Östergötland kan förutom att peppa befattningshavare på nationellt bedrägericentrum att försöka påverka externa aktörer att försvåra denna typ av bedrägerier även bidra till att det skapas en press på dessa aktörer att agera. Vid samtal har det framkommit att nationellt bedrägericentrum (NBC) är måna om att ha goda relationer med sina samverkanspartner, vilket är naturligt. Polisområde Östergötland har inte samma behov av att ha goda relationer med externa samverkanspartner på nationell nivå och kan därför göra uttalanden som är mer kritiska, vilket kan vara viktigt för att skapa en press som kan motivera de externa aktörer att vidta åtgärder som kostar pengar.

2.8 Samverkan för att förbättra företags och andra organisationers rutiner

Polisområde Östergötland kan inom ramen för Östergötland tillsammans mot brott (ÖTMB) involvera branschorganisationer i en informationskampanj för att förebygga fakturabedrägerier genom att verka för att företag och andra typer av organisationer i Östergötland utvecklar sina rutiner för att förebygga denna typ av bedrägerier. Förutom en informationskampanj där olika former av guider utformas går det att tänka sig att företag och andra typer av organisationer erbjuds att det med jämna mellanrum görs fiktiva fakturabedrägerier för att öka motståndskraften om det sker ett riktigt försök. Det går också tänka sig att företag och organisationer löpande får information om tillvägagångssätt i de anmälningar som inkommer till polisen som rör fakturabedrägerier (se punkt 2.3).

2.9 Utöka informationen om fakturabedrägerier på polisens hemsida

Verka för att det läggs upp en länk till det pedagogiska och informationsrika dokumentet https://bestrid.nu/Bestrid_Nu_2017-06-30.pdf som polisen tagit fram på polisens hemsida om fakturabedrägerier.

2.10 Inför strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut

När det gäller hanteringen av fakturabedrägerier har det framgått att det vore bra att införa strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut för att identifiera utbildnings- och korrigeringsbehov.

2.11 Verka för att Brå ökar kvaliteten på brottskodningen

Nästan nio av tio (89%) av de anmälningar som inkom till Polisområde Östergötland i början av 2024 som i brottsstatistiken kommer redovisas som fakturabedrägerier var felkodade eller handlade om försöksbrott. Polisområde Östergötland bör när tillfälle ges och i olika sammanhang göra yttranden som kan påverka Brå att utveckla brottskoderna vad gäller bedrägeribrott och även att försöksbrott och fullbordade bedrägeribrott får olika brottskoder.